

DIALOG (ASPEKT MORALNY)

- od gr. „dialogos” – rozmowa; „dia-logos” – wypowiadać się razem. W szerszym znaczeniu d. dotyczy sposobów i form uzgadniania stanowisk w rzeczach istotnych. W płaszczyźnie życia moralnego d. jest rozumiany jako wspólne poszukiwanie prawdy w celu uregulowania podstawowych kwestii dotyczących ludzkich działań. W prowadzeniu d. należy unikać dwóch skrajności – absolutyzowania tych norm życia moralnego, które takiego charakteru nie mają (nie wszystkie normy są dane w całości i jednoznacznie zinterpretowane) oraz rezygnacji z wszelkich form kompromisu jako formy realizmu życia moralnego. Odrzucenie kompromisu byłoby poważnym błędem w prowadzeniu d., gdyż właściwie rozumiany kompromis nie jest rezygnacją z prawdy, lecz jedynie wyrazem wielości dróg w jej odkrywaniu.

Pojęcie d. we współczesnym rozumieniu pojawiło się stosunkowo niedawno. Niewątpliwy wpływ na jego obecny kształt wywarli tacy myśliciele jak H. Cohen, F. Ebner, F. Rosenzweig czy M. Buber. W łonie Kościoła szczególne nasilenie wskazywania na potrzebę d. odnotowuje się wraz z rozwojem ruchu ekumenicznego. Po raz pierwszy zasady dotyczące prowadzenia d. zostały sprecyzowane w instrukcji Piusa XII, *De motione oecumenica* (20.12.1949). Dalsze ożywienie w kwestii d. nastąpiło za pontyfikatu Jana XXIII i Pawła VI. Sobór Watykański II rozwinął rozumienie d. jako sposobu komunikowania Kościoła i świata (KDK, DE, DRN), natomiast doktrynalne uzasadnienie d. ukazał Paweł VI w encyklice *Ecclesiam suam* (1964), gdzie wskazał na konkretne kręgi d. zarówno „ad intra” jak i „ad extra”.

Jan Paweł II wiąże rozumienie d. z samoświadomością Kościoła. Świadomość ta „kształtuje się [...] „w dialogu”, który zanim stanie się rozmową, musi naprzód być skierowaniem własnej uwagi w stronę „drugiego”, tego właśnie z kim mamy rozmawiać” [RH 11]. Podyktowane jest to rozumieniem d. jako daru a postawy dialogicznej jako „wymiany darów” [US 28]. D. ma swoje głębokie uzasadnienie, wymogi i godność, podyktowane tym, co w każdym człowieku zdziałał Duch Święty [por. RMS 56]. D. cechuje poszukiwanie prawdy, dobra, sprawiedliwości, otwarcie na odmienność, poszukiwanie dobra [ŚDP 83,6]. W wymiarze moralnym d. nacechowany jest duchem miłości (ze względu na charakter osobowy) oraz pokorą wobec prawdy, której człowiek powinien szukać, poznawać ją i w niej trwać [por. US 36, 32]. Pokora w d. wypływa ze świadomości, iż poznanie pełni prawdy znajdzie dopełnienie w perspektywie eschatologicznej. W ten sposób d. „jest nowym imieniem miłości” [VC 74], którego wyrazem dla świata jest życie konsekrowane. Poszukiwanie prawdy w d. zakłada wspólnotowy charakter poszukiwań opartych na wzajemności, jednocześnie stając się dla uczestników d. w wymiarze najbardziej fundamentalnym „dialogiem sumień” [US 34]. To właśnie na płaszczyźnie osobowej najpełniej dochodzi do głosu powiązanie prawdy i dobra. Człowiek nie zadowolając się prawdami cząstkowymi „zmierza ku głębszej prawdzie, która może mu ukazać sens życia; poszukiwanie to może zatem osiągnąć cel jedynie w absolicie” [FR 33].

Papież ukazując d. osadza go przede wszystkim w kontekście historycznym i eklesjalnym. Jednocześnie ukazuje on d. jako obowiązek moralny każdego wierzącego. Jest zatem d. obowiązkiem wszystkich i d. ze wszystkimi. Przez „wszystkich” papież rozumie społeczność ludzką oraz szeroko pojętą współczesną kulturę. Uszczegółowieniem takiego rozumienia jest d. duszpasterski. Kapłan jawi się w nim jako „człowiek misji i dialogu” [PDV 18]. Kolejnym kręgiem uszczegółowienia odpowiedzialności moralnej za d. jest rodzina. Jest ona z natury wspólnotą dialogu z Bogiem, gdzie znajduje on konkretny wyraz w życiu sakramentalnym, ofierze życia i modlitwie [por. FC 55].

Poszukując konkretnych aspektów realizacji moralnej odpowiedzialności za d. papież wskazuje na d. teologiczny, który musi znamionować prawda, szczerłość i miłość. Jest on przygotowaniem do d. ekumenicznego, który stawia sobie za cel przywrócenie pełnej komunii pomiędzy siostrzanymi kościołami i wspólnotami. Dalszym rozszerzeniem jest d.

międzyreligijny. Z kolei dla współczesnego świata szczególnego znaczenia nabiera dialog społeczny. Ma on na celu przewyciężenie podziałów między narodami, umacnianie pokoju, rozwijanie międzyludzkiej solidarności, szczególnie w jej praktycznym wymiarze, jakim jest praca [por. LE 8]. Natomiast głównymi przeszkodami w budowaniu międzyludzkiej solidarności są: ksenofobia, zamykanie granic oraz ideologie wznoszące sztuczne bariery [por. ŚDP 87.4]. W postawie dialogu wyraża się najpełniej chrześcijańska odpowiedzialność, z której papież wyprowadza konkretne zachęty do szukania z gotowością przyjęcia, szczerością i sprawiedliwością, podejmując trud dialogu. „nieustannie, wytrwale i z nadzieją wypływającą z wiary” [por. ŚDP 83,12].

Jan Paweł II: RH 6, 11; LE 8; RMS 56; US 27, 28, 32, 34; VS 36, 58; FR 33; FC 55; PDV 18; VC 74; V ŚDP; VIII ŚDP 4-5; XIV ŚDP 5-6; XV ŚDP 4-5. Jan Paweł II i dialog międzyreligijny, wybór i oprac. B.L. Sherwin, H. Kasimow. Tłum. A. Nowak. Kraków 2001. Sakowicz E.: Najważniejsze dokumenty i przemówienia papieża Jana Pawła II z zakresu dialogu międzyreligijnego oraz wydarzenia i spotkania (1978-2002). „Nurt SVD” 2002 nr 4 s. 113-119.

Kamykowski Ł.: Kościół na drogach dialogu - pytania do teologii moralnej, w: Śladami Boga i człowieka. Księga pamiątkowa ku czci ks. prof. dr. hab. Jana Kowalskiego. Red. J. Orzeszyna. Kraków 2000 s. 305-314. Królikowski J.: Dialog z kulturami. Aktualności, trudności i kryteria. W: Wyzwania moralne przełomu tysiącleci. Red. J. Nagórny, A. Derdziuk. Lublin: Wyd. Diecezjalne w Sandomierzu 1999 s. 69-106. Mroczkowski I.: Moralne aspekty dialogu ekumenicznego. „Studia Płockie” 29:2001 s. 101-110. Nowosad S., Moralność w dialogu ekumenicznym. RT 47(2000) z.3 s. 47-77. Reroń T.: Środki społecznego komunikowania w służbie międzyludzkiego dialogu. W: Veritatem facientes. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Franciszka Greniuka. Red. J. Nagórny, J. Wróbel. Lublin 1997 s. 375-388. Rosik S.: Dialog Boga z człowiekiem. „Roczniki Teologiczne” 41:1994 z. 3 s. 99-112. Rosik S.: Sumienie - sanktuarium spotkania i dialogu z Bogiem. PD 1995/96 s. 238-246. Życiński J.: Dialog Kościoła z kulturą współczesną w nauczaniu Jana Pawła II. „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 1996 nr 2 s. 23-34. Życiński J.: Wiara chrześcijańska w dialogu z kulturą współczesną według Jana Pawła II. „Ethos” 1998 nr 1/2 s. 133-146.

Jarosław A. Sobkowiak MIC